

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Пояснювальна записка

1. Мета викладання навчальної дисципліни

Викладання курсу "Правознавство" має на меті підготовку фахівців з високим рівнем правової свідомості і правової культури, здатних самостійно орієнтуватися в сучасних політико-правових умовах, приймати обґрунтовані рішення з правових питань в межах своєї професійної компетенції.

2. Завдання навчальної дисципліни

Завданням навчальної дисципліни є вивчення засад права через засвоєння нормативно-правових актів, основ правової культури, окремих теоретичних положень права і правових норм, що вважаються базовими для інших правових дисциплін.

3. Місце навчальної дисципліни в системі професійних знань

Меті професійної підготовки фахівців слугує разом з іншими дисциплінами навчальна дисципліна "Правознавство". Цей курс передбачено як базову юридичну навчальну дисципліну, що у подальшому сприятиме вивченню інших правових предметів і основ професійних знань та професіоналізуватиме знання студентів.

4. Інтегровані вимоги до знань та умінь з навчальної дисципліни

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні поняття і категорії держави і права;
- джерела і систему права в Україні;
- основи конституційного права України;
- основи державного управління і адміністративної відповідальності громадян;
- правові норми цивільного та господарського права;
- правові основи сімейного і трудового права;
- основні положення кримінального законодавства.

вміти:

- забезпечувати суворе дотримання вимог законодавства;
- здійснювати правове виховання кадрів;
- грамотно аналізувати та кваліфікувати правопорушення;
- застосовувати правові норми у конкретних життєвих ситуаціях.

5. Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни

У програмі курсу акцентовано увагу на зміст основних правових актів, їх роль у житті суспільства, на основні правові інститути і галузі права, а також розкрито можливість орієнтації на зв'язки дисципліни з курсами загальноосвітнього, базового та фундаментального циклів навчального плану спеціальностей.

1.2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

№ п/п	Назва теми	Всього годин	Ауд. зан.	в тому чи- слі		Інд. роб.	Сам. роб.
				лекц.	семін.		
	Модуль 1. Держава і право						
1.	Держава і право у політичній і правовій системах суспільства	8	1,5	1	0,5	1	5,5
2.	Правові відносини	4	1,5	1	0,5	-	2,5
3.	Конституційне право — провідна галузь права України	4	1,5	1	0,5	-	2,5
4.	Правова держава і права людини	4	1,5	1	0,5	-	2,5
5.	Загальна характеристика органів держави	5	1,5	1	0,5	-	3,5
6.	Правові основи політичної системи в Україні	5	1,5	1	0,5	-	3,5
7.	Поняття адміністративного права і державного управління	5	1,5	1	0,5	1	2,5
8.	Адміністративна відповідальність	5	1,5	1	0,5	-	3,5
	Усього за модулем 1	40	12	8	4	2	26
	Модуль 2. Галузі права						
9.	Поняття цивільного права. Цивільні правовідносини	5	1,5	1	0,5	-	3,5
10.	Право власності	5	1,5	1	0,5	-	3,5
11.	Зобов'язання та їх види	8	3	2	1	-	5
12.	Позадовговірні зобов'язання	9	3	1	2		6
13.	Правове регулювання підприємницької діяльності	4	2	1	1	-1	1
14.	Поняття трудового права. Трудовий договір (контракт)	5	2	1	1	-	3
15.	Робочий час і час відпочинку. Оплата праці	8	3	1	2	-	5
16.	Матеріальна відповідальність працівників. Трудові спори	6	2	1	1	-	4
17.	Загальні положення сімейного права	6	2	1	1	-	4
18.	Кримінальне право	12	4	2	2	1	7
	Усього за модулем 2	68	24	12	12	2	42
	Всього	108	36	20	16	4	68

1.3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

№ п/п	Назва теми	Всього годин	Ауд. зан.	в тому чи- слі		Інд. роб.	Сам. роб.
				лекц.	семін.		
1.	Держава і право у політичній і правовій системах суспільства	2	1,5	1	0,5	-	0,5
2.	Правові відносини	2	1,5	1	0,5	-	0,5
3.	Конституційне право — провідна галузь права України	2	1,5	1	0,5	-	0,5
4.	Правова держава і права людини	2	1,5	1	0,5	-	0,5
5.	Загальна характеристика органів держави	2,5	1,5	1	0,5	-	1
6.	Правові основи політичної системи в Україні	2,5	1,5	1	0,5	-	1
7.	Поняття адміністративного права і державного управління	2,5	1,5	1	0,5	-	1
8.	Адміністративна відповідальність	2,5	1,5	1	0,5	-	1
9.	Поняття цивільного права. Цивільні правовідносини	2,5	1,5	1	0,5	-	1
10.	Право власності	2,5	1,5	1	0,5	-	1
11.	Зобов'язання та їх види	4	3	2	1	-	1
12.	Позадовговірні зобов'язання	4,5	3	1	2	1	0,5
13.	Правове регулювання підприємницької діяльності	4	2	1	1	-	2
14.	Поняття трудового права. Трудовий договір (контракт)	2,5	2	1	1	-	0,5
15.	Робочий час і час відпочинку. Оплата праці	4	3	1	2	-	1
16.	Матеріальна відповідальність працівників. Трудові спори	3	2	1	1	-	1
17.	Загальні положення сімейного права	3	2	1	1	-	1
18.	Кримінальне право	6	4	2	2	1	1
	Всього	54	36	20	16	2	16
	Перепідготовка	27	6	4	2		21

1.4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ДЕРЖАВА І ПРАВО

Тема 1. Держава і право у політичній і правовій системах суспільства

Поняття держави і права. Форми і функції держави. Місце і роль держави в політичній системі суспільства.

Концепція правової держави і шляхи її становлення. Найважливіші принципи правової держави. Держава і громадянське суспільство.

Функції права. Правове регулювання суспільних відносин в Україні і види нормативних актів. Дія нормативних актів у часі, просторі, за колом осіб. Основні галузі права.

Тема 2. Правові відносини. Правопорушення і види юридичної відповідальності

Правові відносини та їх структура. Характерні риси. Різновиди правовідносин. Об'єкти правовідносин.

Суб'єкти правовідносин, їх правоздатність і дієздатність. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників правовідносин. Поняття фізичних осіб. Поняття юридичних осіб.

Виникнення, зміни, припинення правових відносин. Юридичні факти.

Правомірна поведінка, її мотив та значення в правовій державі. Поняття і види правопорушень.

Вина. Види вини. Презумпція невинуватості. Підстави та умови юридичної відповідальності. Види і мета відповідальності. Правові санкції.

Тема 3. Конституційне право – провідна галузь права України

Предмет і метод конституційного права. Місце і роль конституційного права в системі національного права України. Інститути і норми конституційного права.

Джерела конституційного права.

Конституція України — Основний закон України.

Тема 4. Правова держава і права людини

Загальна характеристика і основні риси правової держави. Поняття самовизначення народу і державного суверенітету. Правові основи народоуправління.

Права і обов'язки громадян України. Правосуб'єктність громадян України. Право на захист суб'єктивних прав і законних інтересів громадян України.

Тема 5. Загальна характеристика органів держави

Апарат держави як система державних органів. Основні принципи державного апарату України.

Правовий статус вищих органів влади в Україні. Президент України, його статус і повноваження.

Верховна Рада України — вищий законодавчий орган.

Кабінет Міністрів України як вищий орган державної виконавчої влади.

Місцеві органи державної і виконавчої влади у політичній і правовій системах держави.

Тема 6. Правові основи політичної системи України

Державний устрій України. Три компоненти: форма правління, державний устрій і політичний режим в Україні.

Організаційна основа політичної системи та її чотири основних групи елементів: політичні інститути, політичні відносини, політичні норми, політична свідомість і політична культура. Три види організацій: власне політичні, політизовані або невластиві політичній, громадські організації.

Центральна роль держави у політичній системі. Демократичні, тоталітарні, авторитарні політичні системи. Духовно-ідеологічна підсистема політичної системи. Адміністративно-територіальний устрій України. Виборча система України.

Поняття органів державної представницької влади (рад) і органів виконавчої влади та їх місце у політичній і правовій системах держави, у світлі адміністративної реформи в Україні.

Тема 7. Поняття адміністративного права і державного управління

Поняття, функції та джерела адміністративного права.

Поняття і основні риси державного управління. Система органів державного управління, їх організаційна структура, методи і форми управління. Державне управління і місцеве самоврядування. Акти державного управління.

Правові основи державної служби в Україні.

Тема 8. Адміністративна відповідальність

Адміністративні правопорушення: поняття правопорушення. Об'єктивні і суб'єктивні ознаки адміністративного правопорушення. Поняття і основні принципи адміністративної відповідальності. Кодекс адміністративного судочинства. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності.

Адміністративні стягнення. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

МОДУЛЬ 2. ГАЛУЗІ ПРАВА

Тема 9. Поняття цивільного права. Цивільні правовідносини

Поняття, принципи та джерела цивільного права.

Суб'єкти цивільних правовідносин: громадяни, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи, держава.

Об'єкти цивільних правовідносин: речі, дії, продукти духовної та інтелектуальної творчості, особливі майнові та немайнові права.

Зміст цивільних правовідносин: суб'єктивні права і юридичні обов'язки, що виникають з цивільних правовідносин. Види цивільно-правових відносин.

Тема 10. Право власності

Поняття права власності. Суб'єкти права власності. Об'єкти права власності.

Форми права власності в Україні: виключна власність народу України, приватна, колективна, державна. Право інтелектуальної власності. Право спільної власності. Захист права власності.

Успадкування за законом та за заповітом.

Тема 11. Зобов'язання та їх види

Поняття, види та зміст цивільних зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.

Договір як підстава виникнення зобов'язань. Види договорів. Порядок укладання договорів. Умови договорів.

Основні принципи виконання зобов'язань. Засоби забезпечення виконання зобов'язань: неустойка, застава, поручительство, гарантія, завдаток та інші.

Відповідальність за порушення зобов'язань.

Підстави припинення зобов'язань

Тема 12. Позадовірні зобов'язання

Поняття і види позадовірних зобов'язань.

Зобов'язання, що виникають з публічного обіцяння винагороди (оголошення конкурсу). Зобов'язання, що виникають внаслідок придбання або зберігання майна за рахунок коштів іншої особи без достатніх підстав.

Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди. Моральна шкода.

Відповідальність за шкоду, заподіяну малолітніми і недієздатними громадянами.

Відповідальність державних установ за шкоду, заподіяну неправильними діями їх посадових осіб.

Тема 13. Правове регулювання підприємницької діяльності

Правові засади здійснення підприємницької діяльності. Суб'єкти підприємництва, їх права та обов'язки; обмеження на заняття підприємницькою діяльністю. Організаційно-правові форми підприємств. Поняття і види комерційних договорів, порядок укладання та умови їх дійсності, відповідальність сторін. Конкретні види господарських договорів, застосування їх у товарному обороті (купівлі-продажу, поставки, оренди, доручення, комісії). Забезпечення виконання договірних зобов'язань. Зовнішньоекономічна діяльність. Валютне регулювання. Способи захисту прав і законних інтересів підприємців.

Тема 14. Поняття трудового права. Трудовий договір (контракт)

Трудове право: предмет, джерела, принципи і проблеми розвитку.

Колективний договір, зміст і порядок укладання колективного договору.

Трудовий договір. Сторони трудового договору. Строки трудового договору. Умови укладання трудового договору. Форма трудового договору. Оформлення трудового договору.

Контракт - особлива форма трудового договору.

Випробування при прийнятті на роботу, його строки і умови. Результати випробування при прийнятті на роботу.

Загальні підстави припинення трудового договору (контракту).

Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Порядок оформлення звільнення.

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника або третіх осіб.

Трудова дисципліна.

Тема 15. Робочий час і час відпочинку. Оплата праці

Поняття і види робочого часу.

Робота за сумісництвом, замісництво, суміщення професій.

Поняття і види часу відпочинку. Обідні перерви, вихідні, неробочі і святкові дні.

Щорічні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Правове регулювання оплати праці. Гарантії і компенсації.

Тема 16. Матеріальна відповідальність працівників. Трудові спори

Загальні підстави і умови матеріальної відповідальності працівників.

Матеріальна відповідальність в умовах середнього місячного заробітку. Випадки повної матеріальної відповідальності.

Визначення розміру шкоди, заподіяної працівником, і порядок її покриття.

Органи, які розглядають трудові спори. Порядок і строки розгляду трудового спору в комісії по трудових спорах та у місцевих судах. Оскарження рішень по трудових спорах.

Тема 17. Загальні положення сімейного законодавства

Поняття сімейного права в Україні. Сімейний кодекс України.

Шлюб за сімейним правом. Шлюбний контракт, його зміст і порядок укладання. Умови укладання шлюбного контракту.

Права і обов'язки подружжя.

Права і обов'язки батьків, дітей, інших членів сім'ї. Вирішення незгод між подружжям з питань виховання дітей.

Умови і порядок забезпечення батьківських прав. Умови і порядок стягнення аліментів на утримання дітей і батьків.

Тема 18. Кримінальне право

Загальна характеристика кримінального права як галузі права. Основні поняття кримінального права України. Кодифікація кримінального законодавства. Характеристика Кримінального кодексу України.

Поняття й ознаки злочину. Склад злочину. Стадії вчинення злочину. Співучасть у вчиненні злочину.

Кримінальна відповідальність та її підстави. Обставини, що виключають злочинність діяння і кримінальну відповідальність.

Добровільна відмова від доведення злочину до кінця.

Кримінальне покарання та його види.

Кримінальна відповідальність за окремі види злочинів.

Кримінальна відповідальність неповнолітніх.

Амністія та помилування.

2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

В умовах розвитку і зміцнення демократичних засад громадянського суспільства особливу увагу держава приділяє неухильному зміцненню правової системи, розширенню і поглибленню демократії. Першочергового значення набуває створення правової держави, де повинна панувати зверхність закону. За таких умов зростають вимоги щодо правомірної поведінки кожного члена суспільства, поваги до законів та інших нормативно – правових актів України.

Складовою частиною виховання правової культури є вивчення курсу “Правознавство”. В процесі його засвоєння формується правосвідомість і почуття громадянина, розуміння суті основних державно-правових інститутів, а також виробляються вміння та навички орієнтування в законодавстві.

Виходячи з сучасної політико-юридичної ситуації і відповідного рівня сформованості юридичної науки, при вивченні курсу “Правознавство” слід врахувати ряд особливостей.

По-перше, проблема прав людини концептуально набула найважливішого значення і стала ядром навчальної дисципліни. Це зумовило істотні зміни в структурі курсу, введення нових тем і понять, нової термінології на їх позначення.

По-друге, максимально застосовуються нові підходи щодо використання наукових ідей для пояснення суверенізації України та інших державно-правових явищ, сфокусовані на теоретичні положення, дається нове пояснення складних процесів у правовій галузі.

По-третє, зв'язок з практикою життя здійснюється через постійне спеціальне акцентування уваги студентів на практичне значення вивчуваного матеріалу, пропонуються побудовані на фактах з юридичної практики ситуаційні приклади і завдання, розв'язання яких вимагає знань і застосування відповідних загальнотеоретичних і конкретних положень та норм певних галузей права.

Вивчення студентами правових дисциплін розпочинається засвоєнням основних теоретичних понять і положень. І саме тому важливо сформувати у них вміння пов'язати вивчення основ права з проблемами сучасної правової практики, що безперечно буде сприяти розвитку професійних здібностей.

Основними формами роботи студентів в аудиторних умовах є: лекції, семінари, групові та індивідуальні консультації, контрольні роботи, колоквиуми, заліки та іспити. Сюди можна віднести й атестацію студентів, що проводиться періодично протягом семестру.

Центральне місце серед форм навчального процесу посідає лекція, в якій викладач повинен розкривати студентам найбільш важливі і суттєві проблеми, давати методичні вказівки і поради для підготовки до семінарських занять. Матеріал не буде сприйматись абстрактно, якщо студенти навчаються активно та уважно сприймати лекцію, вести змістовні конспекти, в яких повинна бути вказана тема лекції, основні питання і рекомендована література, записані найбільш важливі визначення понять, цікаві приклади, завдання тощо.

Слід зазначити, що добрий конспект з правознавства допомагає в самостійній роботі студентів при їх підготовці до семінару, співбесіди, екзамену з цієї навчальної дисципліни. Засвоєння законспектованого також полегшує розуміння нового матеріалу і скорочує час на вивчення навчальної і додаткової літератури.

Найбільш активною формою навчального процесу є підготовка до семінарів, під час яких студент закріплює, розширює, поглиблює свої знання, вчиться творчо мислити, отримувати практичні навички правового мислення. Творчо підготовлені семінари з постановкою дискусійних питань побуджують студентів до самостійного аналізу явищ дійсності і сприяють розвитку суспільно активної людини, хорошого фахівця.

Якісна підготовка до кожного семінарського заняття передбачає виконання студентами певних вимог.

1. Вивчення плану семінарського заняття:

- плану основних питань заняття;
- плану підготовки відповіді на кожне головне питання заняття;
- списку основної літератури.

2. Вивчення конспекту лекції з даної теми.

3. Вивчення відповідних розділів (глав) рекомендованих підручників, навчально-методичної і науково-дослідної літератури.

На семінарі студент повинен активно слідкувати за логікою виступів, бути готовим доповнити кожного попереднього виступаючого.

Практично на кожному семінарському занятті і навіть під час окремих лекцій можна проводити експрес контроль, тобто невелику контрольну роботу, що дасть змогу перевірити оперативність і самостійність мислення студентів, їх ерудицію, загальну підготовку.

Велике значення в оволодінні студентами правознавства має самостійна робота, що дозволяє виробити звичку і вміння в ході навчання швидко та глибоко проаналізувати в сутність окреслених проблем і вміння практично їх вирішувати.

Самостійне вивчення юридичної літератури і нормативних актів у позааудиторний час є ефективною формою набуття знань, так як в умовах значного скорочення аудиторних занять збільшується час на самостійну роботу. Тому необхідно, щоб студент використовував додаткову рекомендовану викладачем юридичну літературу.

Самостійна робота передбачає: по-перше, цілеспрямованість і свідому активність у пошуках найбільш раціональних і ефективних способів і форм навчання; по-друге, систематичність і послідовність в роботі; по-третє, забезпечення умов для такої роботи (планування часу, наявність необхідних учбових посібників тощо). У зв'язку з цим доцільно планувати самостійні учбові заняття з правових дисциплін протягом всього робочого тижня.

До форм самостійної роботи відносяться вивчення (аналіз, конспектування) першоджерел з права, зокрема з цивільного, читання підручників і посібників у процесі підготовки до семінарів, екзаменів, заліків; підготовка рефератів і доповідей на семінарські заняття, вирішення логічних та інших завдань, написання конкурсних робіт; участь в теоретичних семінарах, конференціях і диспутах з правових проблем; заняття в проблемних юридичних гуртках і клубах.

2.2. МОДУЛЬ 1. ДЕРЖАВА І ПРАВО

Тема 1. Держава і право у політичній і правовій системах суспільства

Методичні поради

З метою глибокого вивчення сутності держави і права слід з'ясувати поняття "держава" і "право", основні функції держави, її ознаки, шляхи та етапи створення в Україні правової держави. Особливу увагу необхідно приділити вивченню питань демократизації нашого суспільства, реформи політичної системи.

Слід акцентувати увагу студентів на питаннях, що впливають з підтеми "Ознаки держави", зауваживши, що однією з найважливіших ознак держави є право. Необхідно з'ясувати місце права серед інших ознак держави, склавши таблицю основних ознак, якими є суверенітет, кордони, символи держави, податкова система, грошова одиниця та ін.

Важливими аспектами теми є функції держави, серед яких найважливішими є такі: забезпечення прав і свобод людини і громадянина, економічна, соціальна, екологічна, освітньо-культурна та інші.

Крім групи внутрішніх функцій держави необхідно виділити також групу її зовнішніх функцій. Зовнішньою функцією є забезпечення гарантій захисту суверенітету і незалежності держави, що досягається двома шляхами: дипломатичним та воєнним.

У цій темі необхідно зробити вдалий перехід до таких тем: "Правова держава і права людини", "Правові основи політичної системи України" і "Конституційне право – провідна галузь України"

Тема 2. Правові відносини

Методичні поради

Вивчення цієї теми слід розпочати з розкриття поняття "відносини в людському суспільстві", зосередивши увагу студентів на прикладах зі щоденної практики спілкування фізичних осіб. Особливістю правових відносин є їх відмінність від матеріальних відносин.

Студентам необхідно засвоїти, що не всякі відносини у людському суспільстві позначаються правовими. Щоб глибше вивчити тему "Правовідносини, правопорушення, види юридичної відповідальності", потрібно з'ясувати базові поняття, чітко відрізнити групи соціальних відносин у суспільстві і місце правових відносин у системі людських стосунків. Адже правові відносини – це тільки ті відносини, що регулюються нормами права, а коли вони порушуються суб'єктами права, то такі вчинки вважаються правопорушеннями.

Учасниками правовідносин є суб'єкти права, які мають правоздатність і набувають дієздатність за певних умов. Ці умови потрібно розкрити на прикладах з практики життя.

Правопорушення – це дії чи бездіяльність осіб, що порушують певну правову норму.

Норма – це правило поведінки в суспільстві, що є загальнообов'язковим для виконання і загальноприйнятим всіма суб'єктами права. Вона існує в чотирьох основних формах, що вважаються джерелами права (правовий звичай, нормативно-правовий акт, судовий або адміністративний прецедент, правовий договір).

Слід звернути увагу студентів на те, що теорія права виділяє п'ять видів юридичної відповідальності. Найчастіше зустрічаються труднощі сприйняття і розуміння цивільно-правової відповідальності. Вона виявляється в обов'язку особи відшкодувати іншій особі матеріальні збитки і моральну шкоду, сплатити штраф, неустойку або пеню.

Тема 3. Конституційне право – провідна галузь права України

Методичні поради

Необхідно визначити предмет і метод конституційного права, місце його в системі національного права України, інститути і норми конституційного права.

Слід також зазначити джерела конституційного права і наочно продемонструвати схему або таблицю, на якій вони систематизовані.

Особливу увагу необхідно звернути на поняття Конституції України як основного закону і ядра усієї системи законодавства.

Вивчення цієї теми слід ґрунтувати на знаннях, отриманих у загальноосвітній школі, та під час вивчення одноіменної дисципліни у вищому навчальному закладі.

Тема 4. Правова держава і права людини

Методичні поради

Спираючись на матеріал теми 1, визначасмо основні риси правової держави і поняття державного суверенітету, а також акцентуємо увагу на правових засадах народовладдя.

Найважливішим у цій темі вважається матеріал другого розділу Конституції України, де розкрито права та обов'язки людини і громадянина, їх право-суб'єктність і право на захист суб'єктивних прав і законних інтересів громадян України.

Студентам обов'язково потрібно записати в конспект основні ознаки правової держави, підкресливши принцип рівності всіх суб'єктів права перед законом.

Тема 5. Загальна характеристика органів держави

Методичні поради

Вивчення цієї теми слід розпочати з закріплення поняття "ознаки держави", серед яких необхідною ознакою вважається апарат держави як система державних органів. Необхідно визначити основні принципи та особливості державного апарату України.

Систему державних органів визначає Конституція України. Тому слід розкривати, опираючись на матеріали Конституції України та відповідних законів, що визначають правовий статус і повноваження вищих посадових осіб України та Президента України.

Студентам необхідно засвоїти базове положення про державний орган і закріпити записом у конспекті.

Державний орган - це інстанція, що утворюється державою і діє на підставі закону (або підзаконного акту).

Органи держави відрізняються від органів інших організацій певними ознаками. Базуючись на цих ознаках, державний орган можна визначити як юридичну особу, відносно самостійну частину державного апарату, наділену державно-владними повноваженнями та компетенцією, що призначена для здійснення окремих функцій держави від її імені і на підставі закону.

Систему державних органів України краще уявити за таблицею з посібників або скласти студентам самостійно.

Особливу увагу необхідно приділити з'ясуванню статусу органів виконавчої влади, зокрема Кабінету Міністрів України як вищого органу державної виконавчої влади, що особливо актуально у світлі адміністративної реформи, проведеної відповідно Указу Президента України у грудні 2010 року.

Місцеве самоврядування – це особлива форма організації влади на місцях, яка не є різновидом державної влади і не належить до жодної з її трьох гілок.

Місцеве самоврядування – це конституційне право територіальних громад і обраних ними органів самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Відповідно до Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Суб'єктами місцевого самоврядування є:

- територіальна громада;
- сільські, селищні, міські ради;
- сільський, селищний, міський голови;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районна та обласна ради;
- органи самоорганізації населення за місцем проживання.

Місцеве самоврядування здійснюється як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Формами безпосереднього здійснення самоврядних повноважень територіальними громадами сіл, селищ, міст своїх є:

- місцеві референдуми;
- місцеві вибори;
- місцеві ініціативи;
- загальні збори громадян за місцем їхнього проживання;
- громадські слухання.

Органами місцевого самоврядування є:

- місцеві ради (сільські, селищні, міські, районні та обласні);
- виконавчі комітети місцевих рад;
- органи місцевої самоорганізації населення (домові, вуличні, квартальні комітети).

Основними органами місцевого самоврядування є місцеві ради, що обираються громадянами, які проживають на території відповідної адміністративної одиниці.

Обласні і районні ради відповідно до Конституції України є органами, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст відповідного регіону. Вони не мають своїх виконавчих органів, а голова районної та голова обласної ради обираються не населенням, а відповідною радою з числа депутатів і очолюють виконавчий апарат цих рад, який забезпечує організацію їх роботи.

Функції виконавчих органів рад здійснюють відповідні місцеві державні адміністрації, тобто відбувається делегування окремих функцій місцевого самоврядування органам виконавчої влади.

Окремою ланкою системи органів місцевого самоврядування є органи самоорганізації населення. Згідно Закону України „Про органи самоорганізації населення” такими органами є будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети.

Органи місцевого самоврядування здійснюють владу на місцях разом з місцевими органами виконавчої влади – місцевими державними адміністраціями. Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій, які призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом